

ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՐԵՐԵՏԵՆ

ՕՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆՈՒՐԱԿԱՆ ԵՒ ԸՌԵՒՏԱԿԱՆ

ԵՕԹՆԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՈՒՐԲԱԹ 30 ՄԱՅԻՍԻ

1847

ԹԻՒ 286

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կոստանդնուպոլիս, 27 մայիսի:

Յայտնի է հասարակութանը, թէ Յունաստանի արտաքին գործոց տեսուչ պարոն Քալիթիս տեսնելով, որ Տաճկաստանի հետ պատահած վեճը չէ տեսնանքներ պիտի ունենայ, Լատրիոյ կառավարութեան գլխաւոր պաշտօնակալ Մէթէրնի իշխանին գրած էր աղաչելով, որ այս դժբաղդը որոշին փոխան մը տայ ինչպէս որ իւր խոհման թիւը արժան կը համարի, խոտանալով անմիջապէս գործքի գնէլ անոր որոշումը: Ուստի ամառու 17ին շարժ իր իշխանը ինք օրուան մէջ տուր հանգի մը գալով Վէնայէն, իսկոյն յաջող լուրեր բերաւ այս գործին վրայօք: քանի որ կը հաստատուն թէ, Լատրիոյ խորհրդարանը պարոն Քալիթիս նամակին պատասխան տալով, կը ծառայանէ Յունաստանի կառավարութեանը թէ խորհրդոյն իրան պահանջները իրաւացի ըլլալով պետք է որ անորաւ շահագործելի գործ լինելու անոր ինչ իրը, Վէնայէն հրաւիրելով օտանեան գետնի պարոն Մուստաֆայ, և արժաւոր

նաւոր կերպիւ ներդրումով թիւն հայցելով անոր մէջ: Թագաւորական կաքաւու հանդիսին մէջ իրեն եղած նախատանցը համար: Բարձրագոյն տիւ Մէթէրնի իշխանը, որուն քաղաքական բարձր խոհման թիւնը յայտնի է ամենուին, երաշխաւոր կը ըլլայ օտանեան կառավարութեանը, թէ Յունաստանի տէրութիւնը գործքի պիտի գնէ յիշեալ որոշումը Լատրիոյ խորհրդարանին: Վասն որոյ այս դժբաղդը վեճը, եթէ չեմք սխալը, այս օրուանէ ըմբոյց կընայ համարուի:

Միւս 19ին, Վէնայի խորհրդարանէն եկած նամակները ընդունելէն ետքը, Լատրիոյ գետնի Մուստաֆայի կամը ընկերութեամբ Վնդիոյ գետնի Վորտ Քալիթիս Բարձրագոյն Պուստ գնաց, և բաւական ժամանակ խորհուրդ ըրին արտաքին գործոց տեսուչ Վէնայէնի հետ Յունաստանի գործոց վրայօք:

Վեհափառ Սուլթանը ընկերութեամբ բոլոր տոնակալ իշխանաց և քաղաքական ու զինուորական երևելի պաշտօնատարաց ամուս 23ին Վիտէֆանօ գեղը գնաց: Օգոստին Պուրնուն հաս

տատուած երկաթ ձուլելու գործարանը տեսնելու համար, ուրտեղ 200 ձիու ուժ ունեցող շոգեշարժ մեքենայ մը կը ձուլուի և ուրիշ մեծաւ մեծ գործիքներ կը շինուին: Օգոստին Սուլթանը մեծ ուշադրութեամբ զանոնք գննելէն և գոհ ըլլալէն ետքը, իւր պալատը դարձաւ իսկ նախարարները մնացին, և վառօդապետ մեծաւ պատիւ Տատեան Պորտ ամիրային տունը ճաշ ըրին: որուն յանձնուած է նաեւ զանազան արքունի գործատանց վերատեսչութիւնը մինչև վառօդապետ Տատեան Յոհաննէս ամիրային գաւառը:

Վնդիոյ կառավարութիւնը մինչև յայտարար մառուան տուն մը չունէր Կոստանդնուպոլսոյ նեղուցին վրայ իւր գետնի համար, և ամեն տարի միշտ գետնաւորութիւններ կը պատահէին վայելուչ բնակարան մը վարձքով գտնելու, և այս պատճառաւ յիշեալ կառավարութիւնը միտք ունէր մէկ ընդարձակ կառուած մը ծախու տունէլու Բարաբիա գեղը ամառուան պալատ մը շինելու համար: Բարձրագոյն Պուստ տեղեակ ըլլալով այս առաջարկութեանը ուղեղ զիւրացնելու:

ԲԱՆՈՒՐԱԿԱՆ

Սենտարիի իւր-Ներդրումայ եւ Եւրոպայի իշխանաց: (1)

Վին ինչ կողմանքին երկրին մեծատարած բանակաց, Կարապիտան յարձակումը ի մարտ բախին ընդ միմեանց, Կապուտով աշտանակեալ յամենամեծ երկար, Եւ կուս ի գէն վառեալ ի զարդ յառաջ մտալի քաջարար: Ժայն ահեղ որոտարով բարբառ ուժգին արձակէ, Իբր կոթող կոցեալ անշարժ իւր բանակին ընդ աջմէ: Միւր գու ալմիկ, դու աղաջնարգ, մեր իցես արդ փառարանց, Մեր Լուսնէսդ կնամարդի, թագ ին ի մէջ քո զօրաց: Եւ յապարէղ թէ իցես այր մեծամարտի ի կուս, Դարակ իմոյ քաջ երկաթին լիցիս այն իբր խուս: Եւ իւր Լուսնէս լուեալ ընդհուպ զիւր գէնս էաւ եւ ասպար, Դախտեցաւ օրայնին ընդգէմարագ, եւ եւայր Միտ իւր անահ զիւր բաղին յուսանէլ նմա զհանգէս, Եւ մահ ջամբել ուսուցելոյն ի յաղթութեան ասպարէս: Վասն այն նորա իբր զգալանս եւ ամենի եւ վայրագ:

Վերջապէս այ իշխան կարգեցան մեծին Աղբաւորի կողմէն, առաջինը հայոց փայ Վահէ Կարապետը վերջին թագաւորին քաջութեամբ մեծնէն ետքը: Քրիստոսէն 517 տարի առաջ, և երկրորդը՝ կապուտովայոց փայ: Ներդրումայ հարստ և զօնեաց մարդ մը ըլլալով, իսկոյն ինչպէս հայերը, որոնք իրենց ազատանք բնութեամբ չկրնարով համբերել անոր բռնութեանը՝ արտաքին եղանակ, և առաջնորդութեամբ Աղբաւորը հայագի իշխանին յարձակուելով Վաղարշապատին վրայ վառեցին զինքը: Հայաստանէն: Այս ասպատակութիւնը լուսելով, կառուցողաց ու մեծ կուսակալ Եւսէնիսը իրիւկեցաւ ի Հայաստան ար հայերը խաղաղութիւն: Այս իշխանը եկաւ համբոյց հայերը, և նաեւ իւր զինուորով իւր տեղը, իրաւունքով ար քաղաքութեամբ վարուի, և խաղաղութիւն ըրայ հայոց հետ: Բայց անիկա փոխանակ իւր իրաւունց հետ եկաւ ժամանակ կրօնաւոր վեճ տանելու: հայոցմէ և չկրնարով իւր իրաւունքը յատ ալ տանել, ուղեղ Եւսէնիսն վեճ տանելու անոր իրեն գրած խրատական և վաղաժամայն յանդիմանական խօսքերուն համար: Վասնորոյ Աղբաւորը հայոց իշխանը համարուի, անորմէ շատ զօր ասու և յարձակեցաւ Եւսէնիսին վրայ: Վասնորոյն ասպատակուելու ար Երկու յայն իշխաններ մեկմեկու կրգատահին, և երկուքն ալ կատարած գաղտնի նման կոխին ձեռնարակի պատերազմելու: և Եւսէնիս վերջապէս կրտսանն զգուսդ Ներդրումայ:

Ներդրում բացեալ յիրեարս գիւմէն եւ մեծնէն բոլորեալ: Եւսի անտի նկատը շոյան եւ նեղքին սուր եւ աշտէ, Բայց եւ ոչ մին վերաւորի ի մահահոտ ի նեւտէ: Եւս յայնժամ գաղանացեալ ձեռն ի միմեանքս մընէն, Եւ զօրկեսար երկարաց տանն ի ձեռաց արկանէն: Սուր պաղպաղուն յանկարծ փայլի մինչ միւս զինքն խորտակին, Օրահը վահանք, եւ աղաւարոք կոխան ձիոց անկանին: Մինչ այս մինչ այն եւ երկարը ի շաղմանէ գեղջորդեանց: Յոյժ զահանգեալ ելեալ ի ներքուստ փախչին արձակ եւ անասնո՞, Բնդ դաշտ ընդ լեռան մեծատարած, չիք խոչ ոտիցն եւ արդեւ, Թեպէտ սրեար բազում զհետ նոցա պնդին ըմբռնէլ: Եւսարձուղէ զորպէս մայրի երբ հասանի ի հիմանց, Եւ յնպէս նորա կործանեցան, անկեալ վերայ ի միմեանց: Թնդաց երկիր ի յանկմանէ քաջ օխտանեան սկայից: Եւ արձագանգըն շառաւանց զինուց հնչէր ի դաշտից: Եւսն զմիմեանց անդ հարկանէն մեղգալլեալ քահագին, Եւ զերեարս անքակտելի ունին զմէջուն ուժգին: Օր օրինակ քարը թիւնարեր զիւր թշնամին մինչ գիտէ, Դիմէ ի վերայ, փարի զնովաւ, հուր բոց շնչէն ի լեզէ: Կամ մեռանի կամ թէ ի մահ զիւր վարէ թշնամի, Օ ի ոխութեան բոց ի սրտին եւ ոչ երբէք շիջանի: Եւ յապէս ահա քաջ Եւսէնիսն, Ներդրում ամենի, Եւ գիրկ ընդ խառն մահ սպառնան, գաղանացեալ ի հոգի: Իւրաքանչիւր ջանայր զօտին ընդաւազել ի յերկիր, Մղն յընկերն Ներդրում տուեալ ապա դայր ի հիւ: Եւ զփայտանն երկիցս կալեալ յերկիր զարկոյց քաջապէս, Բայց եւ երկիցս անընկճելին յարեաւ ողջամբ Եւսէնիս, Եւ կատարեալ ծանրացատու մն զիմեաց ի նա առնաբար, Ի հաստայր հարւած ըզթշնամին վերաւորեալ իւր և հար:

անոր գործադրութիւնը . վասնորոյ յիշեալ գեղը
ունեցած ընդարձակ երկիրը մերձակայ աներովը
հաճեցաւ ընծայ ընելու (նոյնիսկ դեպքս) որտ
Վովլէյին . որ իւր կառավարութեանը կողմանէ
մտերիմ շնորհակալութեամբ ընդունեց այս վե-
հանձնական նուէրը :

—Ուստիոյ դեպքս վսեմափայլ Տուսթինօֆը
ամուսն 18ին կիրակի օրը Սորտ Վովլէյին տունը
ճաշի գտնուելով , յանկարծ սաստիկ տխրութիւն
մը ունեցաւ , որ քանի մը վայրկեան տուանց դա-
յողութեան թաղուց զննքը : Մօտիւ Տուսթինօ-
ֆին թուէն անմիջապէս արիւն առնուեցաւ , և
բարեբաղդաբար հիմակ Նորին Վ սեմութեան ա-
ռողջութիւնը բարձր փնտրելու մէջ է :

—Վստու 14ին չորեքշաբթի դիշէրը սաստիկ
հրկիզութիւն մը պատահելով Պէյօղլուի ծայրը
թաթափալ ըստած թաղին մէջ , հարիւր տունէն
աւելի մոխիր դարձուց , թէպէտ և հարկաւոր ե-
ղած միջոցները խկոյն ի գործ դրուեցան կրակը
չուտով մարելու համար :

—Երտաքին գործոց տեսուչ վսեմափայլ Վլի-
էֆէնտին մայիսի 7ին չորեքշաբթի օրը Վլիսկէնի
իւր պարտար հրաւիրելով Վմենապատիւ որդազան
Պատրիարքը հայոց և աղբապետ ամիրաները , որ-
քայական հրաւիրտակ մը կարգաւ տուաւ անոնց
առջին , որով օգոտտափառ առատագութ Վու-
թանը , մարդասիրական սգիէ շարժեալ , հրաման
ըրած է , որպէսզի աղբային գործոց բարեկարգ-
կառավարութեանը համար երկու խորհրդարան
հաստատուի . որոնցմէ մէկը պիտի կոչուի Ժողով
հոգեւորական գործոց (մէճլիսի ումուրի բուհանիէ) ,
որ տասնեւհորս անդամ պիտի ունենայ , և իւրա-

քանչիւրը երկու տարիէն աւելի պիտի չընայ վա-
րէլ իւր պաշտօնը : Երկրորդը՝ Ժողով աշխարհային
գործոց (մէճլիսի ումուրի տիւնիէ միւ) պիտի կոչուի
և քսան հոգիէ բաղկացեալ պիտի ըլլայ : Վստեք
երեւելի սեղանաւորներէն (սարաֆ) և զանազան
ընկերութեանց (հանաֆ) գլխաւորներէն պիտի
ընտրուին , նմանապէս երկու տարուան համար :
Հոգեւորական ժողովոյն անդամաց ընտրութիւնը
աշխարհային գործոց ժողովը պիտի ընէ : Վլիսկէ-
պէս այս երկու ժողովը որբազան Պատրիարքին
ծանր և բազմազարդ պաշտօնին օգնական պիտի
ըլլան աղբային զանազան գործոց բարեկարգ յա-
ռաջող իմութեանը համար :

Վայսերական այս բարձր մարդասիրութիւնը
բոլոր հասարակութեանը ծանուցանելու համար
մայիսի 9ին աղբային ընդհանուր ժողով եղաւ
Վուսթարուի մայր եկեղեցին . ուրտեղ հրաւի-
րուած էին բաղմութիւ եկեղեցականք և տշխար
հականք . որոնց ներկայութեանը վերտօն կար-
գացուեցաւ յիշեալ արքայական հրաւիրտակը .
որուն բոլոր ժողովը մեծ ու շաղկապութեամբ ունին
դրութիւն մատուցանելով , առատագութ Վայսեր
երկար և բարեբաղդաբար կենացը համար ջերմ
ուսնոյ բարեմաղթութիւններ եղան առ Վլիսին
Նախախնամութիւնն : Վյս պատկառելի ժողովոյն
մէջ ամենապատիւ որդազան Պատրիարքը համա-
ռօտ և աղղու տոննաբանութեամբ մը յատուջ
բերու , թէ որքան խորին և մտերիմ երախտա-
գիտութիւն կրտսրտա որի հայոց ժողովուրդը
մեծազօր Սուլթան Վալիսի Մէճլիս Վայսեր , որուն
առատագութ շնորհիւ ը այսպիսի արժանաւոր բա-
րեկարգութիւններ կը հաստատուին աղբիս մէջ :

ՍԵԼԱՆԻԿ . 14 մայիս : Նահանգիս կառավարիչ
փոխափայլ Նաքուպ փաշան ամուսն 8ին ճամբայ
ելաւ . կոտանդնուարօրիս երթալու . և անմիջա-
պէս խնայուեցաւ թէ Վյարնու կառավար-
ութեան պաշտօնը յանձնուեր է անոր : Իւր մեկ
նեղէն առաջադրաբիս երկեղի անձինքը , նմանա-
պէս Վարապիոյ տէրութեանց քանի մը հիւպատոս
ները փութացան այցելութեան երթալու Վարին
Վ սեմութեանը . որուն ասկէց հեռանալը մեծ
արտահոսութիւն պատճառեց գրեթէ բոլոր հաս-
րակութեանը . ըստ որում Վարուպ փաշան խիստ
մարդասիրութեամբ և արդարութեամբ ի գործ
կրդնէր միշտ իւր պաշտօնը : Մինչև նոր կուտոս
կային հասնելը , նահանգիս կառավարութիւնը
Հարիմ պէյին յանձնուեցաւ , որ Վարին Վ սե-
մութեանը Վլիսեան է :

Վրեկուան օսմանեան շոգեւորուով կոտանդնու-
ար լիւէն հասաւ հոս Վանիայի նոր կառավարիչ
Հաֆէզ Մէհմէտ փաշան , և անմիջապէս շա-
րունակեց իւր ճանապարհորդութիւնը իւր պաշ-
տօնին երթալու համար :

Վյս օրերս ցաւալի գիպուած մը պատահեցաւ ,
որուն վրայօք խիստ զբաղեալ է քաղաքիս հաս-
րակութիւնը : Հրէայ աղբիկ մը գժրաղդարար
երկատարդ է մը խարուելով յոյ մնացեր է . և
այս բանը Վալիսի Մօհօ մեծ ռաբբին ակննդ
հասնելով , խկոյն աղբիկը բռնել կուտայ , և ա-
ռանց իւր աղբին հոգաբարձուներու , կամ քա-
ղաքական կառավարութեանը իննչոսնելու , և մի-
այն իւր կոյր նախանձաւորութեանը հետեւելով ,
այնքան սաստիկ չորչարանք ընել տուեր է այս
խեղճ աղբիկին , որ հիմակուհիմա յոյս չկայ ա-

Հեղեղք արեան յոյժ ջերմութեամբ ցայտեաց ի վերայ լայնափայ
Էլ նա տապալ գլորեցաւ ի ճապարղիս թանձրահոտ .
Վիմացն գոյն հուպ չընեցաւ գոյն մեռելոյ յանկենդան ,
Կորով բազկացն շուտաւալ զէն եւ սուսեր իւր անկան .
Յայնժամ ի նա ոտըս արտիեալ խթեր զնա Եւմենէս ,
Էւ շաւակի անցեալ բաղմիցըս ծաղր առնէր մեծապէս ,
Ի՛նչ և կծուակի՞ծ ցոյս օրինակ ի նա տեւպ որոտայր .
«Վյս աղաջուր եւ գիւարսիս յոր աշտի՞ճան տես անկար .
Դու շուն , ընդիս զի կրեցար ընդ քաջարանցս գալ ի վեղ ,
Օանձգ անմահից եղեալ ի թիւ , քան զեղբերու թէպէտ հեղ .
Մեռի՞ր դու այժմ դու վատարանց յիմաց բաղից զօրութեան ,
Շունք յօշտեցն զքո մարմին թռչունք բնաւ եթերեան » :
Ըսաց լուեաց , և սիգաճեմ առ նա մատչէր հանգարտիկ .
Օառ եւ զաւար ակոյնէնին կապտել առնուլ գեղեցիկ :
Նէպտորով տեսեալ զնա յոյժ զայրացաւ ի հոգի ,
Դամ քան զգամ բազկաց իւրոց ոյժ նորոգէր ամենի :
Ինդ ոտ յանկարծ վաղեաց ի վեր արձանացաւ հայկաբար ,
Օերկերանեան յափշտակեալ զիւրն սուսեր բոցափառ .
Որպէս առ ի ծ երբ ի վերայ բուսոց ննջէ խոր ի քուն ,
Էթէ յանկարծ զգոփիւն ստից իւր լուիցէ թշնամոյն ,
Իաչք իւր ցցուին , զարթուլ ընդ հուպ , ըզգէմ ունի քաջութեամբ .
Նոյնպէս յայնժամ ծնդաց վերայ Նէպտորով կայր ցամամբ :
Սասանեցաւ յոյժ Վւմենէս եւ վերջապէս մեղմ ի քայլ
Ողջ իցես դեռ գոշտաց անդէն բարբառ ի նա արձակեալ .
Վյս հիբացեալ գու տակաւին կենդանութեան զօգ ծրծես ,
Դու զայս նուազ զերձա՞ր կրկին ի հարուածոցս մեծապէս ,
Էյլ այժմ անշուշտ զանձնդ տեսցես ի դժփոց վայրս անել .
Մի՞ յուսար շուն գլեղ արդ եւս յիմաց ձեռաց զերձանէլ :
Չեւ աւարտեալ զիւր թշնամանս իրեւ զարմիւ սրացաւ ,

Օ իւր թշնամին անդ գեղապէս ողջոյն մաշէլ սուսերաւ .
Էյլ նա թէպէտ եւ կիսամեռ , զոգի զգեցեալ քաջութեան ,
Էրկոյ ուժգին եհար զըրա՞ծ Վւմենէսին տխրանեան .
Էւնդ ոչ եւս ծուռզք իւր զօրեն զգէմ առնիլ ընդ երկար
Կա վերտօն ի լիճ արեան իւրոյ անկեալ չորաշար .
Չգէ խաղաւ յիւրոց ձեռաց զարկաններէլ զլաշոյն ,
Էւ լուծանին իւր շնչապատ փաղկաղակի կապք սպւոյն .
Էնդ Վւմենէս ծաղրեալ զնա էջ միս սանգամ յատարէս ,
Թէ այր իցես զարթիւր , սուր , սուր շորոյն քաջաց պէս .
Ո՞րտա՞հաղից յինէն բաժակ ոչ բմբէլի գառնութեան ,
Կայեալ զիւրտիցն արիւնայից ցնցէր ապա ստատկապէս ,
Օարթիւր այժմիկ թէ եւ կարող , զարթիւր նայեաց դու ընդ քեզ .
Էյս է ահա փախճան փոխից և այս նային հեղ վիճակ ,
Տիեղերաց դարուց ի գարս ծաղր լինել և ծանակ :
Էւնաց . բայց սիրան ոչ հանգարտէր Վւմենէսին անվհեր ,
Վաղեաց անդէն մերկեաց ընդ փոթ զարձաթապատ իւր սուսեր ,
Էնկաւ վերայ ի գիական վերս տակաւին յաւերջ .
Բայց ոչ յազէր արեամբ նորին վիճիմիկի սիրտն իւր .
Էհատ ապա զգլուխ հիւզոյն , տեսիլ ողորմ , արեամբ լի
Միտեաց ի սայր , վնջ աղետիս , իւր մահահոտ սուսերի .
Օրբ մեռելոյն սասանեցան շուտական յայս անսիւ ,
Էրկուն յերակուն պաղեցաւ իւրոց ջերմից վշտակիւր .
Էւ զէնընկեց յոյժ ամբոխեալ ողջոյն բանակն անձնապար .
Դէպ երեսաց աստ անդ խուսին չլինէլ նմին կերակուր .
Օայրոյն ահա զյայթու թեան տարեալ պոսկ Վւմենէս ,
Օառ եւ զաւար իւր թշնամոյն կապտեալ թողոյր զստարէս ,
Ի՞նչազնուտ վայր ընկեցեալ զՆէպտորով մերկանգամ ,
Ուր լիզաջինջ ողորմելոյն եւ ոչ մնաց ոսկր անդամ :

նոր որջ մնալուն վրայ : Յիշեալ Սափազ Մօհօ
ապրիլին այս բարբարոսական ընթացքը անշուշտ
խիստ պատապարտելի է . քանզի օսմանեան կա-
ռախարտ թիւեր չափանցմէ ի վեր արդիւյնք է
այսպիսի չարադրանքները և խոտտ թիւները . ու
յոյր բոլորովին դէմ են տէրտ թեան տահմանա-
դրական օրինացը :
Արհատաւեն թէ Նիժէ Վարտառէն չորս
թիւն հեռու դաշտավայրի մը մէջ, ուսկից անպա-
կաս ճանապարհորդներ կանցնին , գոյերու գունդ
մը եկեր է . ուստի երկբայտ թիւն չկայ որ մօտ
օրերս դժբաղդ դիպուածներ և չարագործու-
թիւններ պիտի լուսին , թէ որ զանոնք ձեռք ձգե-
լու միջոցները ի դորձ չգրուին փութով :

ԱՆՔԱՆՈՒՄԱՆ ԲԻՆԱ . 13 մայիս : Փոխարքային որդ-
ւոյն ծաղկահատակ Հիւսէյին պէյին մահուան
ցաւալի լուրը Լիթիւնի գաղղիացի շոգենաւով
հասաւ : Կարին Բարձրութեանը երբոր Չիլիկայի
պարտէզը կրպորտէր , թէպէտեւ բոտ երևումներին
հանգարտ սրտիւ մը ընկալաւ այս դժբաղդ լուրը ,
այսու ամենայնիւ անմիջապէս պարտէզը թող տա-
լով , Բազ Լիթիւնի իւր պարտը բաշտեցաւ :
Հետեւալ օրը Լիթուպայի տէրութեանց հիւստ-
տանէրը և բաղաքական ու զինուորական պաշտօ-
նատարները միմիջարկան այցելու թիւն ընելու
գացին բարձրագատիւ Փոխարքային . որ փսմա-
կայ Նարտ թիւն պէյին յանձնեալով , որպէսզի
իւր ամենատիրելի որդւոյն մարմինը ընդունի Լ-
քքանդ ըրա հասնելուն , ինքը մեկնեցաւ Քաֆէր
Փաժար երթալու :

Լիմուս 9ին հասաւ Մարտիկոյէն պատերազմա-

Լիթուպայի խաղաղական ծովուն եղբայրն և Պր-
անգամբոս նահանգին մէջ տեղ տուրհանդակաց
միջոցաւ հաղորդակցութիւն մը հաստատուելու հա-
մար հնդիկ երիտասարդներ կը գործածուին , ու
յոյր երկու օրուան մէջ Լիթանքապամպա կամ
Փանայա գետը կիջնեն և ետքը Լիմուս գետը և
միջև թափուելու հետեւ կրթման : Թիլթատարը ջուրը
նետուած , նախ իրեն յանձնուած ամուսկան քանի
մը նամակները թաշկինակի մը կամ կտաւ ի մը մէջ
կտրալէ , և փակեցի մը (տարր) պէս շինելով
լիւր կանցնէ գանի : Լիթ փակեցին մէջ կը լինէ
նախ իւր մեծկակ զանակը , որնոր միշտ հետը
կուրէ , ոչ թէ այնքան զինքը պաշտպանելու ,
քան թէ անտուներէն անցնելու ատենը իրեն ըն-
թացքին արդէլ ք տուող թու փերը կարելու հա-
մար , թէպէտեւ Լիթանքապամպա գետը նուար-
կելէ անոր բարձրութիւ յորձանքներուն պատճա-
ռաւ , սակայն այս հնդիկ թիլթատարները լոզու-
լու համար ունեցած իրենց յաջողակութեանը
միտ դիւրաւ և անվտանգ կանցնին կերթան , և
երբեմն ընթացքնին զիւրացնելու համար պզտիկ
գէրան մը կամ հնդկային եղեգի մը բռնը կառ-
նեն թեկենտուն տակ :

Լիթ մարդիկը , որոնք Լիթարդ թիլթատար ա-
նաւով ծանուցեալ են ամէն տեղ , ամենեկին կե-
րակուր չեն առնէր հետեւին , փանդի երբոր ա-
նթման , գետին եղբայրն մօտ գտնուած խաճիթ
ներուն հիւրասէր բնակիչները առատապէս կրկե-
րակրեն զանոնք , ամէն անգամ որ կանցնին անկէց :

Թարգմանեաց յիշատականէ
Պրիգոր Պալապէան ,
աշա . Մէս . Կարդին :

Կան գաղղիացի շոգենաւը Օլիթիւն անուն , որուն
մէջն էր մեռնող պէյին մարմինը , որնոր մեծ հան-
դիսիւ ցամաքը հանեցին , և Բազ Լիթիւնի պա-
լատը տարին : Հետեւալ օրը թաղման հանդէսը
արժանաւոր փառաւորութեամբ կատարեցաւ .
որուն ներկայ գտնուեցան բարաքական և զինուո-
րական պաշտօնատարները , Լիթուպայի բոլոր հիւ-
ստատաները և երևելի փառաւորները :

Կարահիմ փաշան Քապէ կը գտնուէր , որ Վա-
հիթէն երկու միջն հետու գիւղ մըն է , երբոր
Պոնթոր գնդապետը իմացուց անոր իւր եղբորը
ցաւալի մահը : Աստի անմիջապէս մայրաքաղաքը
գնաց և երկու օր իւր պարտէն դուրս չեղաւ :
Բայց այժմ կիմանալով թէ աւելի հանդարտ է ,
և իւր սովորական զբաղանքը կը հետևի . մանա-
ւանդ երեք մեծամեծ ջրանցքներ շինելու աշխա-
տութեանցը վրայօք հոգ կը տանի : Լիթ սահապին
գործին համար 50 հազար հոգի բանուր կրկնորէ
բարձրագատիւ Փոխարքային , որպէսզի Նեղոս
գետին ջուրերը չառատացած , յառաջտանի դոր-
ծը բոտ հնարաւորութեան :

Խիստ երևելի ճանապարհորդներ կը գտնուին
հիմակահիմա յիլքառնդ ըրա , որոնց մէջ նշա-
նակալ թեան արժանի են մօսիւ ար Սեկիւրը , (որ
ուստի թեան ընդհանուր վերակացուն է Բազ-
ղիայ մէջ , և միաք ունի Լիթուպոս և Լիթուսան
պարտելու) Պաքաղ մարքէզը , և Պոթմի կամը
և կամուհին :

ԼԻՏՒԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆՔԱՆՈՒՄԱՆ Կրհատաւեն թէ մօտ օրերս ազ-
գային երեւոյթանաց ժողով պիտի բաժնուի , և
նոր ընտրու թիւներ պիտի ըլլան ուրիշ մէկ խոր
հրդարան կարգելու համար : Լիթէն մայրաքա-
ղաքին և նահանգաց յաղիւրները շատ երևելի
անձանց բարաքական կարծիքները յառաջ կը բե-
րեն , որոնք կը ցանկան երեւոյթանութեան պաշ-
տան մը առնելու : Թէպէտեւ հիմակուան ատե-
նակալ իշխանաց ժողովը օր ըստ օրէ բարցական
մեծ զօրութիւն մը կը տանայ , և հասարակու-
թիւնը մեծ համարում ունի անոր նախագահ) որտ
Նոհն (Լիթուպին խահմութեանը և գործունէու-
թեանը վրայ , այսու ամենայնիւ ժամանակիս պա-
րագ աները խիստ դժուար և փոփոխաւոր ըլլա-
լուն համար , յիշեալ տղնու տկան Լիթուր արժան
հասարեցաւ , որ ազգային երեւոյթանաց նոր ժո-
ղով մը հաստատուի , որպէսզի անոր հաւանու-
թեամբը ի դորձ գրուին ամէն կարգադրութիւն
ները , զորոնք տէրութեան հիմակուան վիճակը
կը պահանջեն :

Լիթուպաց գնոց սղութիւնը կը շարունակուի
միշտ , թէպէտեւ ամէն կողմէն անպակաս նուեր
կուգան ցարեն բեռնաւորած , մանաւանդ Լի-
լանտայի մէջ ցարենի տղութեան պատճառաւ
ապատամբական խառնութիւն մը եղաւ Քիլի-
կոմութեանը մօտ , ուրտեղ գեղացիներէն ելիկ
մարդ և կնիկ մարդ 3000 հոգի չափ գէնք առ-
նելով Պիլիկալի գեղը պիտի կոխէին , բայց
բարեբաղդաբար քաղաքական կառախարտ թիւնը
բաւական զօրքով գէմ ելելով , խռովութիւնը
գաղղիացի առանց մեծ վնաս մը պատահելու :

ԴԱՐՈՒՄԱՆ Լիթուպալ իշխանաց մէջ եղած
վերջի վախճան թիւներէր զէշ տարտ որտ թիւն
մը բրին հասարակութեանը վրայ , և անհաճոյ
կերպիւ մը յայտնեցին յիշեալ խաղաղ արանին
տկարտ թիւնը , քանզի Պարիզի մէջ գտնուող քա-
ղաքական երևելի անձանց մէկն ալ չուզեց ան-
գամ ըլլալ այս ժողովին , ուստի գործերէն
սկսան մարդ փնտռելու , փանորոյ պատերազմի
տեսուչը Նանթ բաղաքէն գտան , հասարակաց
աշխատութեանց տեսուչ խնէն , և ծովային զո-
րութեանց տեսուչ Նարպիէն : Մայրաքաղաքիս
լրագրաց մեծագոյն մար կը համաձայնին հաստա-
տելու թէ երկար ժամանակ պիտի չկրնայ զիմա-
նալ մօսիւ Կիլիկիոն նախագահութեամբ հաստա-
տուած խորհրդարանը , որ արդէն հինցած լըմն-
ցած կը համարուի , և մօսիւ Կիլիկիոն մօսիւ Տիւ-
շաթիլն ալ կը փոփոխուին այս բանին ճշմարտու-
թիւնը , այսու ամենայնիւ յիշեալ փոփոխութիւն
ները ի դորձ գնելով կերկի թէ ուղեցին ժամա-
նակ շահիլ , որպէսզի պատուաւոր կերպիւ մը հը-
րաժարուին իրենց պաշտօնէն :

Լիթանտայի հաշակաւոր ատենաբան միւթը
(Քոնէլը , որ իւր տկարացեալ առողջութիւնը
կաղգուրելու համար Վաղիա եկած էր և անկէց
Լիթուպա գնաց , մայիսի 3ին մեռաւ և Նիկոլա բա-
ղաքը : Լիթ գործող լուրը մեծ սուգի և անմի-
թար պարանութեան մէջ պիտի ձգէ անշուշտ իւր
հայրենիքը Լիթուսան , ուրտեղ թէ խաճիթի և
և թէ պալատի մէջ կորհնէին անոր անունը , և
իւր ազգասիրական ծառայութիւններով պաշտե-
լի եղած էր գրեթէ ութ միլիոն ժողովողոյ :

ՍՊԱՆԻԱՆ Լիթուսան մօտ 22ին երբոր Վիհա-
փառ թագուհին իւր զբօսանաց պոռոյտը լըմն-
ցնելով արքունիքը կը գտնուր ընկերութեամբ
իւր պաշտօնատարացը , յանկարծ երկու սորձա-
նակ պարսուեցան Լիթուսա ճանապարհը անցնե-
լու ատենը : Լիթի բերանը բանի տեղ չգրին , և
կործուեցաւ թէ տղայական խաղ մը կրկնէին ման-
կուքը : Բայց ետքը զգուշութեամբ քննուելով
իմացուեցաւ , թէ թագուհին վրայ ուղեր են
պարպել նոյն սորձանակները , փանորոյ խաղին
բանի մը հոգի բռնեցին բանոր գրին , որոնց վրայ
մանրամասն քննութիւն և հարցաւորձ կը լըայ
ճշմարտութիւնը երևան հանելու համար :

Լիթուսալ իշխանաց ժողովին բաժնուելուն
վրայօք եղած ձայնը կը շարունակուի միշտ , այսու
ամենայնիւ դեռ հաստատուելու մը չկայ : Լիթու-
եաց սղութեան պատճառաւ թէպէտեւ Վիլիսու
Կրկնաւոր և տէրտ թեան ուրիշ քաղքները բա-
ւական խռովութիւններ պատահել են , բայց
եաքի սուրհանդակով եկած նամակները կը ծանու-
ցանեն , թէ հանգարտութիւնը չուտով հաստա-
տուելէ յիշեալ քաղաքաց մէջ :

ՊԵՆՏԻՆԱՆ : Վիհափառ թագաւորը մայիսի 10
ին Պրուսիէն մեկնեցաւ Վիլնապոլս երթալու :
Թագուհին ուղեկից եղաւ անոր մինչև Վիլնա ,
ուսկից ետ գարձաւ Լիթէն երթալու , բայց ճա-
նապարհին թագաւորական կառքը գործողա-
բար Պրուսիէն եկող կառքերուն տատիկ մը
զարնելով կտոր կտոր եղան առջեւ քաղալ կառ-
քերը , և քանի մը հոգի վիրաւորեցան , բայց բա-

Երբազդաբար վեհափառ թագուհին փնտրեց
չպատահեցաւ այս աղետալի դիպուածին մէջ:
Թագուհին անմիջապէս նամակ մը գրեց թագաւորին
իւր քառորդութիւնը ծանուցանելու համար:

ՕՐԱԼՈՐԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Չմիւռնիս, 30 մայիս:

Մեր ընթերցողները կը ցանկան անշուշտ իմա
նալու, թէ Իզմիրի հայոց թաղին շինութիւնը ի՞նչ
վիճակի մէջ է արդեօք, և թէ այն սոսկալի հրկի
վրէժէնէն մինչև ցայսօր, որ երկու տարին լրմըն
նալու վրայ է, ո՞րքան տուն շինուած են: Յաւալի
է մեզ ծանուցանելու թէ մեծ և պզտիկ հազիւ
թէ 200 տունի չափ շինուեցան մինչև ցայսօր, ո
րոնց մեծագոյն մասն ալ գրեթէ կիսկատար են
դեռ, թէպէտև տանուտէրները ներս մտեր կը
բնակին: Իսկ մնացեալ 500էն աւելի տներուն
հիմունքը միայն դրուած են, և թէ երբ պիտի
շինուին, չեմք կրնար ամենին գուշակելու:
Քանզի Իզմիրի հայոց վրայ եղած ձախորդութիւնը
կամ լաւ ևս է ասել, երկնային բարկութիւնը
կը շարունակուի միշտ: Հրդէհը բան մը ըսել էր
և այրած տները աներկբայ եմք թէ քիչ ժամանա
կին կրնային շինուիլ, եթէ խոհեմութիւնը և հե
ռատեմութիւնը առաջնորդ ունենայինք մեր ըն
թացիցը, մէկ խօսքով թէ Վերին Նախախնամութեան
քաղցր ակնարկութիւնը վրանէս պակաս ե
ղած չըլլար, բայց նոյն շնորհէն զրկուած ըլլալով,
սէրը և միաբանութիւնը չուով հեռացան մեզմէ
և երկարաժամութիւնը անմիջապէս յաջորդեց ա
նոնց...: Իսկա ըսելով, կը թողումք մեր ըն
թերցողացը խնայասիրել թէ կարելի էր մը ար
դեօք օրինաւոր և խոհեմ կարգադրութիւններ
ըլլալ աղբային գործոց մէջ: Այս դժբաղդ նիւ
թիս վրայօք, միտք ունիմք ուրիշ բարեպատեհ
առիթ մը պատահելուն, մեր կարծիքը և գաղտ
ղութիւնը ծանուցանել բարեմիտ հասարակու
թեանը, տարացոյցներ և գործքեր յառաջ բերե
լով մեր ըսածը հաստատելու համար:

— Վերայիշեալ ձախորդութեան և աղբային
գժեբաղդութեան պատճառաւն է աներկբայ, որ
Սարգսեան աղջկանց ուսումնարանին շինութիւնը
որ ակնունէինք թէ մօտ օրերս ի գործ պիտի դը
րուի, կուշանայ զանազան պարագաներու համար,
այսու ամենայնիւ բազմաթիւ նորահաս աղքատ
օրիորդներ, առանց ուսման առանց բարեկրթու
թեան կանցընեն իրենց թանկագին ժամանակին
որոնցմէ 40—50ի չափ աղբային գործոց չըլլալով,
Բոյս ողորմութեան ըսուած հումքերուն միաբանու
թեան գործը կերթան, ուրտեղ գաղղիարէն,
կար կարել և կանանց վերաբերեալ ուրիշ աշխա
տութիւններ կը որոյն:

Այս բոլոր գրածներէն յայտնի կերևի թէ
Իզմիրի հայոց ժողովուրդը իւր աղբայնոց ջերմե
ռանդ բարեմտութեանց և աղբիցը կարօտ
է, որպէսզի Վերին Նախախնամութիւնը հաճի
մարդասիրաբար սցցելու ըլլալու անոր վիճակին:

Աղբի երեւելաց բարի օրինակ մը և քաջաբե
րութիւն ստալու համար՝ պարտ անձին կը համա
րիմք հրատարակելու հանդուցեալ մեծապատիւ
Սամեան պարոն Գրիգորին աղբասիրական կտակը:
Այս երեւելի հարուստ վաճառականը Նորջուղա

յեցի իւր մանկութեան հատակին մէջ Հնդկաս
տանի Մատրաս քաղաքը պանդխտանալով, և այն
տեղ ողորմութեամբն Ստուծոյ օր ըստ օրէ ամե
նայն յաջողութեամբ զարգանալով՝ իւր շնաշխարհ
հիկ աղբասիրական զգացողութեանցը ապացոյց
մը ուզեր է տալու իւր հայրենեացը. վասն որոյ
1832ին յատուկ կտակաւ քսան հազար ռուբլի,
այսինքն գրեթէ 220 հազար օսմանեան զուրուշ
ձգեր է, պատուիրելով իւր մեծապատիւ կտա
կակատարացը, որպէսզի նոյն գումարով Նիզիյոյ
տէրութեան պարտաճուրհակներ ծախու աւնե
լով, անոր տոկոսը ամէն տարի խրկեն ի Նորջու
ղա, հայադղի մանկանց համար դպրատուն մը
հաստատելու. բայց այն գաղնագրութեամբ, որ
նոյն դպրատունը բարեկարգութեամբ և օրինա
ւոր կանոններով պիտի կառավարուի. ապա թէ
ոչ, կտակակտարացն իրաւունք և իշխանութիւն
ունենան յիշեալ եկամուտը դադարեցնելու, և
մայր գրածն ալ հանգուցելուն ժառանգաց ձեռ
քը դարձնելու: Եւ ահա 1840էն սկսեալ մինչև
ցայսօր, Նորջուղայի ամենափրկչեան Ղեմարանը
ամէն կերպ հնարաւոր բարեկարգութեամբ կը
կառավարուի՝ արդեամբ կտակին հանգուցեալ ա
ռատագումար Սամեան պարոն Գրիգորին, ի միւ
թարութիւն բոլոր ուսումնասէր ժողովրդոց: Հի
մակուհիմա յիշեալ Ղեմարանին մէջ հայկաբանու
թեանէն ի գաղտ պարտկերէն և անդղիարէն լեզուաց
համար ալ ձրխաբար դասատուութիւն կը ըլլայ:

Այսպէս պարտաւորութիւն ունիմք այսպիսի
հայրենասէր երեւելի անձանց անուանը յատուկ
արձաններ կանգնել, որպէսզի հասարակութեան
մտերիմ երախտագիտութիւնը, և աղբի բարե
կարգը դեղեցիկ յիշատակը անջնջ մնայ:

— Հնդկաստանի Աշգաթէ լրագրին 78երորդ թեր
թէն քաղելով, մեծ միտքութեամբ կը ծանու
ցանեմք մեր ընթերցողացը, թէ ի բարեկարգ
կառավարութիւն Վեհափառութեան վանաց նոր
Ծաղայի աղբային յատուկ խորհրդարան մը հա
տատուել է, և յիշեալ քաղքին երեւելի աշխարհ
հականերէն և եկեղեցականներէն անդամներ ո
րոշուել են, որոնք անմիջապէս մէկ տեղ գումար
ուելով նոր կանոններ և կարգադրութիւններ
հաստատել և ստորագրել են, որպէսզի այսու
հետեւ նոյն կանոններով արժանաւորապէս կառա
վարուի յիշեալ վանքը: Վանքի Աշգաթէ լրագրին
գրածին նայելով, Նոր Ծաղայի Վեհափառութեան
վանքը տարին 45000 զուրուշ չափ հաստատ եկու
մուտ ունի, առանց հաշուելու զանազան առա
տապարդեւ շնորհները, որ Պարսից վեհափառ
Շահը և մեր հայկազուն իշխանները կրնեն ան
պակաս այլև Շիրազէն, Պարսպէն, Պուշուէն և
Հնդկաստանէն ողորմութեան նուէրներ կը ըլլան
ամէն տարի, և այն: Այսու ամենայնիւ խիստ
կը ցաւիմք, կըսէ յիշեալ քաղքի վրէժը, ըսելով թէ
միշտ պարտական է վանքը: Մեր կողմանէ ուրախ
ըլլալով վերայիշեալ նոր բարեկարգութեան վը
րայ, կը բարեմտութեմք աղբասիրաբար, որ Տաճ
կաստանի մէջ գտնուած քանի մը վանքերուն կա
ռավարութեանը համար ալ յատուկ ժողովներ
հաստատուին՝ բաղիլացեալ եկեղեցական և աշ
խարհական արժանայարգ անդամներէ, որպէսզի
միաբան խորհրդով հոգ տարուի նոյն վանաց եկա
մուց աղբօգուտ գործածութեանը վրայ:

— Արգրութեան մայիսի 10 թուով կրգրեն թէ վե
հափառ Սիրգա Մէհմէտ Բէ Խանը, որ վեհա
փառ Շահին հրամանաւր Պարսից տէրութեան
կողմանէ գետարան անուանեցաւ ի Փարսիզ, ար
դէն հասեր է ի Վաւրէժ իւր պաշտօնատարնե
րով, ուսկից շուտով պիտի մեկնի եղեր Արգրութ
գալու, և անկէց Վրասիկանի և Կոստանդնուպոլ
սոյ վրայ պիտի շարունակէ իւր ճամբորդութիւնը:
Արտանդնուպոլսէն հետեւեալ լուրերը կը ծա
նուցանեն:

“Պատմագիտ Կայսրը ցանկալով իւր կտա
րեալ բարեհաճութեանը նոր ապացոյց մը տալ
բարձրապատիւ մեծ Լպարգոս Բէ շիւս փաշային,
հաճեցաւ մարդասիրաբար 500 հազար զուրուշ
ընծայ ընելու անոր:

“Նշած շաբթու գաղղիացի խանութեան մը
աղջիկ, որ Պէյօղլու կընակէր, թոյն առնելով ին
քը կընքը սպաննեց: Այս ցաւալի դիպուածը մեծ
աղբեցութիւն ըրաւ հասարակութեանը վրայ:

— Վերութեան կրգրեն, թէ յիշեալ քաղաքը հո
մեակն հալեպցոց համար եկեղեցի մը կը շինուի
և բանտները անոր հիմունքը փորելով պղտիկ
բար մը կտորուէր է, որ կերելի թէ գանձանակի
մը պէս բան մըն է եղեր, ուսկից 200 հազար զու
րուշ արժէիւք հին ոսկի ելեր է:

— Արանեան մեծապատիւ Յովակիմ աղան, որ
անցած տարուան Վերութի մարտը վարձքով ա
ռած էր, երկուշաբթի օրը յիշեալ քաղքէն աւր
տրիական շոգենաւով հասաւ Իզմիր, ուրտեղ
քառամօրեայ զուշութիւնը (քարանթիսա) լը
մընցընելով Պօլս պիտի դառնայ դալ շաբթու:

— Մանիսայի նախարգ կառավար հաճի Սոյի
փաշան իւր պաշտօնատարներով մեկնեցաւ այսօր
Պօլս երթալու թափէր Պաքի շոգենաւով:

ԼՈՒՐԵՐ ԼՈՒՐԵՐ

Չմիւռնիս, 30 մայիս:

Բնդ հանրապէս բողոքիս առ ուսումը խիստ
հանգարտութեանմէջ կը գտնուի արմոնքներէն ի
գաղտ, որ միշտ կուզուին Լեւոնայի գանազան կող
մանց համար:

Յորեն: Վերաւաճաւ է 23—26 զուրուշի քի
լէն ըսա տեսակին՝ նաւուն մէջ առանդ ելաւ պոյ
մանուտ բոլոր ծախքը վաճառողին վրայ: Վարկին
գինը՝ 9ուկէս մինչև 10 զուրուշէ քիլէն: Վեղին
տարը չկայ: Նաւորուի կողմէն եկած լուրերը
ամէնքն ալ կը համաձայնին հաստատելու թէ ար
մտեաց նոր հունձերը խիստ առատ պիտի ըլլան
այս տարի:

Վիթին: Հանդարտութեան մէջէ. այս շաբթու
մէկ երկու տապատ ծախուեցաւ 84 զուրուշի չէ
քին (250 տիրհէմը):

Փարամուտ: Թրեւտու տեսակը 85—88 զուրուշի
խանութարը դիւրաւաճաւ է. բայց խիստ քիչ ապ
րանք կայ: Նիզիյոյ տեսակը գժուարաւաճաւ է,
և ուրիշ տարանոց հետ փոխանակութեամբ մի
այն կը ծախուի. այս օրուան արժողութիւնը 60
զուրուշէ խանութարը:

Ուխտարի բուրգ: Մէկ մաս չքանուած պատու ա
կան տարանք ծախուեցաւ 170 զուրուշի խանութա
րը: Նոր կտուրի բուրգէն սկսաւ գալու, բայց
տեսակը ամենին սղկ չէր ելիր: